

PTUJSKI LIAH

Politično gospodarski tednik.

Štev. 2

Ptuj, 8. januarja 1922

IV. letnik

Delajmo in štedimo!

Ko se je ustanovila svobodna Jugoslavija, smo se veselili, da smo se otresli tujega jarma, da nam ne bo treba več drugim služiti, za druge delati, nego bomo svoji gospodarji, bomo za se delali. V tem začetnem navdušenju pa nismo dosti mislili, koliko škode je napravila svetovna vojska tudi pri nas. Menili smo, da nam bo življenje lahko, da ne bo treba veliko delati.

Kmalu pa smo začeli uvidevati naš resnični položaj. Ko smo se nekoliko streznili od prvega navdušenja, smo spoznali, da bo treba resnega dela, da obnovimo svojo državo, da zboljšamo svoj položaj.

Lotila se je v zadnji dobi tega velikega dela tudi naša osrednja vlada v Beogradu z narodno skupščino vred. Doslej smo bili navajeni, da smo od vlade zahtevali vse mogoče stvari, ki jih naj stori, ne da bi se vprašali, odkod naj vlada vzame denar. Ker vlada večkrat ni imela pravih dohodkov, pomogla si je na drug način iz zadrege; delala je dolgove. Ali z dolгови pravi gospodar ne more dolgo gospodariti, sami dolгови ubijejo tudi krepkega gospodarja. To je uvidela tudi naša vlada in naši poslanci. Ko se je za letošnje leto sestavil proračun koncem poletja, je bilo izdatkov nekaj milijard več nego dohodkov. Finančni minister je zato zahteval, naj se izdatki skrajšajo, da ne bodo večji nego dohodki. In res se je to zgodilo.

Koncem leta pa so prišle nove zahteve do finančnega ministra. Draginja je po slabi letini lanskega leta močno narasla. Delavci, ki delajo za državo, za javnost, so jo vedno bolj in bolj občutili. Obrnili so se torej do svojega gospodarja, do države, naj jim pomore v bedi. Vlada je uvidela bedni položaj državnih nastavljenecv in se izrekla pripravljeno, da jim pomore. Ker pa so izdatki za državne nastavljenecv ogromni, je začela vlada tudi preiskovati, ali je potrebno toliko uradnikov. Pri tem je videla, da je po nekaterih krajih, najmanj v Sloveniji, mnogo ljudi, ki zavzemajo javna mesta, ne da bi bila za to nujna potreba.

Naraven je bil torej sklep, da bodi javni nameščenec primerno plačan, pa naj ima tudi primerno dela, ki ga naj vestno opravlja.

Kar velja za državo, za našega največjega gospodarja, velja tudi za vsakega drugega gospodarja in delavca. Razmere, v katerih živimo, so težke. Lanska suša je preprečila, da nismo dobili toliko pridelkov, kolikor bi jih bili lahko. Primanjkljaj je velik. Kdor je prej pridelal, da se je lahko preživel, mera letos dokupovati; kdor je prej več pridelal, nego je sam potreboval, in drugim prodajal, ima večkrat komaj za se. Ker je toliko nedostatek, se je vse podražilo in se še draži. Vsakdo torej gleda, da varčuje in štedi. Odreče se marsikakemu užitku, ki ni neizogibno potreben. Nasprotno pa poveča svoje delo. Z obilnejšim delom si pomnoži dohodke.

Delati in štediti bi pa morali tudi v časih, ko ne trka največja sila na vrata. V dobrih letih bi morali skrbeti za slaba leta.

Kako Lahji upropaščajo slovansko šolstvo v Istri?

(Žalosten dokument laške „dvatisočletne kulture“)

Pred laško okupacijo je bilo v Istri (izvzemši otok Krk in Kastav z okolico) 137 javnih hrvaških šol z 204 razredi, v katerih so poučevali 204 učitelji in učiteljice. Razen tega je vzdrževala Družba sv. Cirila in Metoda za Istro 39 ljudskih šol s 60 razredi in 11 otroških vrtcev, v katerih je poučevalo 73 učnih moči.

Danes je zatvorjenih 58 javnih ljudskih šol; a število še ni popolno.

Družbine šole so vse zaprte.

Pred laško okupacijo so imeli Hrvati v Istri: 1 višjo gimnazijo v Pazinu, 1 nižjo komunalno realno gimnazijo v Opatiji, privatno žensko učiteljsko v Pazinu, pripravnico za učiteljske v Pazinu, gospodarsko šolo v Pazinu. Danes so vse te šole zaprte.

Moško učiteljsko v Kastvu služi potrebam državljanov SHS.

Na razne pritožbe jugoslovenskih zastopnikov je laška vlada priznala, da je zaprla v Julijski Benečiji več slovanskih šol radi pomanjkanja učiteljev.

Na to laško trditev je treba pripomniti: Res je, da ni v Istri toliko učiteljev in učiteljic, kakor jih je bilo pred laško okupacijo. Temu pomanjkanju so pa krive laške oblasti same. Ko je laška vojaška oblast zasedla Istro, je takoj zaprla vse družbine šole. Učne moči so deloma internirali, deloma so pa utekle. Zaprli so tudi mnogo javnih šol, učitelje odvedli na Sardinijo ali pa v taborišče v Verono, drugi so pa ušli pred nasiljem. Pregarjanje pa je trajalo še, ko je vojna oblast odstopila mesto civilni. Mesto vojaškega se je pojavil fašistovski teror.

Najtežji udarec pa je zadela laška vlada našim šolam letos z dekretom, ko je vsem provizornim učiteljem — in teh je veliko — ustavila s 1. septembrom t. l. plačo in druge priboljške. Mnogi izmed njih imajo družino in otroke in bili so prisiljeni, da si poiščejo službe drugje. Če bi laška vlada pustila te učitelje, bi lahko izpolnila skoro vsa prazna mesta.

Tudi za druge šole bi bilo dovolj učiteljev; a vlada jih noče nastaviti. Dovolj je učiteljev domačinov, ki se potikajo v tujini in bi se radi vrnili v domovino, toda radi postopanja laških oblasti jim je vrnitev onemogočena. O šikanah, katerim je istrijsko učiteljstvo izpostavljeno, nočemo govoriti. Namen Lahov je prozoren: toliko časa treba učiteljstvo preganjati, da se končno naveliča in odstrani.

Šole, iz katerih so odstranili učiteljstvo, so ali zaprte ali samo na videz odprte, kakor n. pr. šestrazrednica v Pazinu, pri kateri so pustili od vseh učiteljskih moči samo eno učiteljico, ki pa ne sme poučevati. Slično je v Sv. Nedelji kraj Labinja, šola ni zaprta, a je v njej vojašnica, jednako v Klani. Šolsko poslopje v Falcih pri Višnjaku so spremenili v svinjak, v Livadah pa v kokušnico. —

V krajih, kjer so Lahji zaprli slovanske

šole, so odprli laške. Prebivalstvo pa, ki čuti slovansko in noče pošiljati svojih otrok v laške šole, se sili z grožnjami in kaznimi, da to stori.

Na interpelacijo poslanca dr. Podgornika je odgovoril državni podtajnik, da se je otvorilo 100 slovenskih in hrvaških šol v Julijski Benečiji, če se niso otvorile še drugje, je vzrok v pomanjkanju šolskih prostorov, posebno v področju vojnih operacij in v pomanjkanju učiteljskih moči. To pa ni res. Istra ima približno še vedno jednako število prebivalstva in vojnih operacij, ki bi porušile v Istri, ni bilo.

Laška vlada se je odločila otvoriti laške šole v vsakem kraju, kjer se prijavi 15 otrok. Če se jih pa ne dobi toliko skupaj, poskrbe karabinerji, ki tolčejo otroke in stariše toliko časa, da privolijo.

Na razne hrvaške šole nastavljajo laške učitelje, večinoma Sicilijance, ki morajo skrbeti, da pride šolska uprava v njihove roke. O srednjih šolah pa sploh ni govora. Tako skrbe naduti Lahji, ki se ponašajo s kulturo svojih prednikov in starih Rimljanov, za izobrazbo dobrega istrskega ljudstva.

Gospodarstvo.

Iz konference drž. vinarških strokovnjakov.

Po inicijativi g. poljedelskega ministra Pucelja se je vršila meseca julija 1921 v Bukovem pri Negotinu konferenca vinarških strokovnjakov iz cele kraljevine SHS. Iz Slovenije so se konference udeležili gg. kmetijski svetnik Bohuslav Skalič, viš. vinarški nadzornik Fran Matjašič in vin. ravnatelj Anton Puklavec.

Ker se je na konferenci razpravljalo o vprašanjih, tičočih se vinarstva cele države, prinašamo tudi mi na istej sklenjene resolucije našim vinogradnikom v vednost.

I. točka dnevnega reda, ki se je predložil konferenci, se glasi: Izkustva o adaptaciji ameriških podlog in njenih križank (hibrid), preizkušenih v posameznih pokrajinah v raznih zemljah: o njihovem zadržanju (afiniteti) napram domačim vrstam trte pri cepljenju, z ozirom na rodovitnost in trpežnost trsa.

Po vse stranskem razmotrivanju tega vprašanja sklene konferenca naslednje resolucije:

a) Dosedajna izkustva pri obnavljanju vinogradov nam kažejo, da se naj vrši izbor najboljših podlog v prvi vrsti na podlagi praktično izvedenih preizkušenj. Izbor posameznih podlog za pojedine pokrajine se prepušča, kakor dosedaj, tamošnjim strokovnjakom. Spremembe pri izboru kake podloge so dopustne le na podlagi čim številnejših novih preizkušenj po raznih delih dotične pokrajine, določenih po inicijativi strokovnjakov. V vsakem preskuševalnem vinogradu se mora preizkusiti vsaj 5 priznanih podlog za apnene zemlje in sicer izmed teh-le vrst: 1202, 420 A, Teleki 8 B, 41 B, Ganzin št. 1, Pec 1 in 1 R.

b) V zvezi z navedenim je potrebno, da se po vseh pokrajinah izvede kartiranje vinogradskih okolišev ter za to dovoli potrebna sredstva.